

Informácia o priebehu a výsledkoch 67. zasadnutia Generálnej konferencie Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu vo Viedni

V dňoch 25. – 29. septembra 2023 sa vo Viedni uskutočnilo 67. zasadnutie Generálnej konferencie (GK/konferencia) Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu (MAAE).

Delegáciu Slovenskej republiky (SR) v súlade s uznesením vlády SR č. 433/2023 zo dňa 6. septembra 2023 viedla predsedníčka Úradu jadrového dozoru SR (ÚJD SR) M. Žiaková a tvorili ju zástupcovia Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (MZVaEZ SR), Ministerstva hospodárstva SR (MH SR), Ministerstva zdravotníctva SR (MZ SR), Ministerstva životného prostredia SR (MŽP SR), ÚJD SR a Stálej misie SR pri medzinárodných organizáciách vo Viedni. Delegácia SR počas GK postupovala v súlade so Smernicou pre postup delegácie SR na 67. zasadnutí GK MAAE.

Priebeh a výsledky GK MAAE

Rokovania GK MAAE prebehli v pléne, vo všeobecnom výbore a v plenárnom výbore. Súbežne s GK sa uskutočnili sprievodné a okrajové podujatia organizované Sekretariátom MAAE a členskými štátmi (ČŠ). Ťažiskovými témami GK boli jadrová bezpečnosť, zabezpečenie a záruky, vrátane presahu vojenského konfliktu na Ukrajine (UA) na jadrovú bezpečnosť, a fyzické zabezpečenie UA jadrových zariadení; rastúci záujem o inovatívne jadrové technológie v kontexte energetickej bezpečnosti a klimatických cieľov; ako aj zvyšujúce sa napätie v súvislosti s ostatným vývojom týkajúcim sa iránskeho jadrového programu. Vedecké fórum organizované počas trvania konferencie bolo tematicky zamerané na jadrovú energetiku a tzv. net-zero agendu, vrátane zapojenie a využitia nových a inovatívnych jadrových technológií.

Rokovania GK MAAE sa viedli k nasledovným tematickým oblastiam:

- záverečný účet MAAE za r. 2022;
- výška riadneho rozpočtu na r. 2024;
- výška Fondu technickej spolupráce (TCF) na r. 2024;
- výška Fondu pracovného kapitálu na r. 2024;
- výška príspevkov ČŠ do riadneho rozpočtu na r. 2024;
- výška príspevkov ČŠ do Fondu technickej spolupráce (TCF) na rok 2024;
- zmena čl. XIV.A Štatútu MAAE;
- zmena čl. VI Štatútu MAAE;
- jadrová bezpečnosť a radiačná ochrana;
- jadrové zabezpečenie/fyzická ochrana jadrových materiálov a jadrových zariadení;
- posilnenie aktivít MAAE v oblasti technickej spolupráce;
- posilnenie aktivít MAAE v oblasti jadrovej vedy, technológií a aplikácií;
- posilnenie efektívnosti a zdokonalenie účinnosti systému záruk MAAE;
- jadrová bezpečnosť, zabezpečenie a záruky na Ukrajine;
- uplatňovanie Dohody o zárukách medzi MAAE a Kórejskou ľudovodemokratickou republikou (KĽDR) podľa Zmluvy o nešírení jadrových zbraní (NPT);
- uplatňovanie záruk MAAE na Blízkom Východe;
- jadrové spôsobilosti Izraela;
- podpora efektívnosti a účinnosti rozhodovacích procesov MAAE;
- obnovenie zvrchovanej rovnosti všetkých ČŠ MAAE;

- transfer jadrových materiálov v kontexte trilaterálnej bezpečnostnej spolupráce AUKUS a záruk vo všetkých aspektoch NPT;
- preskúmanie poverovacích listín delegátov.

Prípravný proces k jednotlivým rezolúciám prebehol pomerne konštruktívne; samotné rokovania o jednotlivých rezolúciách v Plenárnom výbore však boli značne poznačené aktuálnym geopolitickým vývojom a polarizáciou pléna, ako aj pokračujúcou eskaláciou v kontexte iránskeho jadrového programu a vojenskej agresie Ruskej federácie (RU) na UA s presahom na jadrovú bezpečnosť, zabezpečenie a záruky UA jadrových zariadení. V porovnaní s predchádzajúcou praxou však na tohtoročnom zasadnutí GK došlo k markantnému odklonu od vôle prijať technické rezolúcie konsenzom (v tzv. Viedenskom duchu); sporné časti textov kľúčových technických rezolúcií sa týkali najmä referencie k siedmym pilierom a piatim princípom jadrovej bezpečnosti a zabezpečenia na UA formulovanými GR MAAE, a jazyka odkazujúceho na aspekty a význam rodovej rovnosti. Po zdĺhavom negociačnom procese **GK MAAE boli tri ťažiskové technické rezolúcie prijaté konsenzom.**

SR kosponzorovala rezolúcie týkajúce sa jadrovej a radiačnej bezpečnosti (*nuclear and radiation safety*)¹, záruk (*safeguards*), jadrového zabezpečenia/fyzickej ochrany (*nuclear security*), jadrovej energetiky (*nuclear power applications*), jadrových aplikácií (*nuclear non-power applications*), technickej spolupráce a rezolúcie k implementácii záruk v KEDR.

Rezolúcia venovaná aplikácii záruk MAAE na Blízkom Východe bola aj tento rok prijatá hlasovaním v pléne (za: 115; proti: 0; zdržalo sa: 8). Okrem hlasovania o rezolúcii ako celku bolo podľa očakávaní taktiež vyvolané hlasovanie k operatívnejmu paragrafu 2, ktorý bol prijatý pomerom za: 114; proti: 1; zdržalo sa: 11. V kontexte ostatných zárukových tém a pokračujúcej stagnácie riešenia otvorených otázok rezonovala problematika neplnenia jadrových záväzkov Iránu. Rámcovo odznali výzvy k univerzalizácii NPT a vytvoreniu zóny bez jadrových zbraní.

K otázke **statusu Palestíny v MAAE** predložila Liga arabských štátov (LAŠ) rezolúciu, ktorá bola prijatá hlasovaním v pléne (za: 92; proti: 5; zdržalo sa: 21).² V súlade s rozhodnutím Valného zhromaždenia (VZ) OSN v New Yorku potvrdilo plénum GK požívanie označenia „Palestínskeho štátu“ v oficiálnych dokumentoch MAAE. Rezolúcia okrem toho priznáva Palestíne ďalšie dodatočné práva; jej štatút pozorovateľa rezolúcia nemení.

Rezolúcia k obnove zvrchovanej rovnosti ČŠ v MAAE bola prijatá hlasovaním v pléne (za: 99; zdržalo sa: 2; proti: 16).³ Návrhy na zmenu predložené Iránom boli hlasovaním v pléne zamietnuté. Cieľom rezolúcie je riešiť problematiku ČŠ MAAE⁴, ktoré nie sú súčasťou žiadnej z ôsmich regionálnych skupín definovaných v čl. VI Štatútu MAAE (problém tzv. bezdomoveckých štátov). Dlhodobým nositeľom témy a vokálnym kritikom aktuálneho stavu je Kazachstan.

V nadväznosti na pretrvávajúcu vojenskú agresiu RU na UA bola do pléna predložená **rezolúcia k jadrovej bezpečnosti, zabezpečeniu a zárukám na UA** s cieľom tlmočiť

¹ SR spolunegociovala (tzv. „*Chef de File*“ spolu s Bulharskom a Švédskom) v mene EÚ rezolúciu k jadrovej a radiačnej bezpečnosti (Nuclear and Radiation Safety).

² SR rezolúciu podporila.

³ ČŠ EÚ rezolúciu podporili, vrátane SR; SR hlasovala proti dodatkom, ktoré navrhol Irán.

⁴ V súčasnosti ide o 17 ČŠ MAAE.

podporu expertno-technickej pomoci MAAE na UA, vrátane napomáhania zabezpečenia bezpečnej a spoľahlivej prevádzky UA jadrových zariadení s fyzickou prítomnosťou expertov MAAE v mieste, predovšetkým na Záporožskej jadrovej elektrárni (ZJE). Rezolúcia zároveň vyzýva ČŠ k podpore komplexného programu technickej podpory a pomoci MAAE v UA (misia ISAMZ). Bola prijatá v pléne hlasovaním (za: 69; zdržalo sa: 6; proti: 33).

Tradične bola do programu GK MAAE zaradená aj téma jadrových spôsobilostí Izraela, bez predloženia samotnej rezolúcie s nadväznou pozitívnou reakciou EÚ a vyzdvihnutím konsenzuálneho prístupu LAŠ zakotveného aj v Akčnom pláne Hodnotiacej konferencie NPT z roku 2010, ktorý vníma za jediný spôsob ako dosiahnuť pokrok smerom k implementácii rezolúcie NPT o Blízkom východe z roku 1995.

11 nových členov Rady Guvernérov MAAE (2022-2024) bolo zvolených v pléne GK aklamáciou: Ekvádor, Paraguaj, Holandsko, Španielsko, Alžírsko, Burkina Faso, Bangladéš, Kórejská republika, Indonézia. Po tajnom hlasovaní boli za Východoeurópsku regionálnu skupinu zvolené: UA a Arménsko (AM).⁵

Plénium zároveň schválilo **znovuzvolenie R. M. Grossiho za generálneho riaditeľa MAAE** na ďalšie funkčné obdobie (3.12.2023 – 2.12.2027).

Riadny rozpočet MAAE na r. 2024 bol schválený v celkovej výške 436 164 873 € (príspevky SR vo výške 550 837 € + 88 605 USD). Ciel'ová **výška príspevkov do Fondu technickej spolupráce (TCF) na r. 2024** bola odsúhlasená na úrovni 96 000 000 €. SR potvrdila záväzok prispieť do TCF MAAE na r. 2024 vo výške 143 040 €.

Generálny riaditeľ (GR) MAAE R. Grossi vo svojom úvodnom prejave podčiarkol ťažiskovú úlohu MAAE v pokračovaní a zveľaďovaní mandátu „Atómov pre mier“, jej príspevku k budovaniu medzinárodnému mieru a bezpečnosti a podpore udržateľného rozvoja. V kontexte aktuálneho vývoja sa o. i. dotkol všetkých tém v programovej štruktúre MAAE, vrátane presahu vojenského konfliktu na UA na jadrovú bezpečnosť, zabezpečenie a výkon záruk na UA jadrových zariadeniach; nárastu záujmu ČŠ o využívanie jadrovej energie na plnenie energetických, rozvojových aj klimatických cieľov s využitím inovatívnych technológií (malých modulárnych reaktorov – SMR); ako aj ostatného pokroku v nosných iniciatívach MAAE zameraných na dosahovanie cieľov trvalo udržateľného rozvoja. GR Grossi tiež potvrdil účasť MAAE na Konferencii zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy (COP28).

Prejav EÚ v rámci všeobecnej rozpravy reflektoval na všetky programové aktivity MAAE a zahraničnopolitické priority únie v danej agendy, s osobitým dôrazom na pretrvávajúci vojenský konflikt na UA, iránsky jadrový program a problematiku AUKUS.. Z ostatných politických tém sa dotkol oblastí nešírenia, jadrového odzbrojenia, záruk a verifikačných aktivít MAAE v KDLR a na Blízkom Východe. Z expertno-technických tém odznela silná podpora mandátu MAAE, jadrovým technológiám a vyzdvihnutie potreby kontinuálneho prehlbovania jadrovej bezpečnosti a zabezpečenia pri mierovom využívaní jadrovej energie.

S národným prejavom SR vo všeobecnej rozprave vystúpila predsedníčka ÚJD SR M. Žiaková, v ktorom informovala o aktuálnom vývoji v jadrovo-energetickom programe SR

⁵ Za člena Rady Guvernérov MAAE vo východoeurópskej skupine kandidoval tiež Azerbajdžan (AZ). Výsledok tajného hlasovania: AM – 94 hlasov; UA – 79 hlasov; AZ 67 hlasov.

v dôrazom na prebiehajúci proces energetického spúšťania 3. bloku jadrovej elektrárne Mochovce a význam postavenia jadra v energetickom mixe SR a jeho kľúčovej úlohe pri plnení cieľov udržateľného rozvoja a klimatických plánov. Spomenula aj úspešnú realizáciu medzinárodných misií MAAE v SR v oblasti jadrovej bezpečnosti a radiačnej ochrany (IRRS/september 2022; ORPAS/jún/júl 2022) a nakladania s rádioaktívnymi odpadmi a vyhoretým jadrovým palivom (ARTEMIS/február 2023). Odznal silný záväzok SR k jadrovej bezpečnosti a zabezpečeniu, ako aj angažovanosť v téme nových inovatívnych technológií a SMR. Ostatná časť prejavu bola venovaná situácii na UA a nezastupiteľnej úlohe MAAE pri zabezpečovaní asistenčnej pomoci UA, ako aj téme záruk (Irán). SR na záver tlmočila silnú podporu mandátu MAAE a programu technickej spolupráce.

Sprievodné podujatia a pracovné stretnutia

Počas trvania GK MAAE sa uskutočnili **bilaterálne stretnutia SR s predstaviteľmi partnerských jadrových dozorov Spojených štátov amerických (US NRC), Poľska (PAA), Indie (AERB), Švajčiarska (ENSI) a kvadrilaterálne + stretnutie medzi partnerskými jadrovými dozormi Českej republiky (SÚJB), Maďarska (HAEA), Slovinska (SNSA), SR (ÚJD SR) s účasťou zástupcov jadrového dozoru Fínska (STUK)**. Nosnými témami rokovaní bola výmena informácií medzi dozornými partnermi o aktuálnom stave, vývoji a prebiehajúcich aktivitách v ich národných programoch mierového využívania jadrovej energie. Diskutovaná bola aj situácia na UA a stav jadrovej bezpečnosti UA jadrových zariadení; výmena informácií o hostovaní a výsledkoch medzinárodných misií MAAE (IRRS, ARTEMIS a iné) za ostatný rok; a informovanie o pokroku v oblasti inovatívnych jadrových technológií, SMR a prístupu k licencovaniu daných technológií v národných legislatívnych a dozorných rámcoch. Delegácia SR informovala partnerov o. i. o poslednej fáze spúšťania 3. bloku jadrovej elektrárne Mochovce, úspešnej realizácii medzinárodných misií MAAE v SR za posledný rok a zainteresovanosti SR v oblasti SMR. Pracovné rokovania mali tiež za cieľ preskúmať priestor na ďalšie posilnenie medzinárodnej spolupráce a budovanie/prehlbovanie expertných kapacít na národnej úrovni.

Počas **bilaterálneho stretnutia predstaviteľov ÚJD SR a AERB** bolo podpísané Memorandum o porozumení zamerané na posilnenie vzájomnej spolupráce a výmeny technických informácií vo výkone dozorných činností a v oblasti jadrovej bezpečnosti.

V priebehu konferencie sa zástupcovia delegácie SR ďalej zúčastnili **rokovani so zástupcami priemyslu Francúzska a USA**. Stretnutia sa niesli v duchu výmeny informácií k aktuálnemu vývoju v civilných jadrových programoch, ako aj k možnému priestoru pre rozšírenie spolupráce v plánovaných aktivitách.

Počas GK sa ďalej uskutočnilo **bilaterálne rokovanie predsedníčky ÚJD SR (P ÚJD) M. Žiakovej a námestníčky GR MAAE pre oblasť jadrovej bezpečnosti a ochrany L. Evrard**. P ÚJD na stretnutí ocenila úsilie a zaangažovanosť MAAE v podpore UA pri udržiavaní jadrovej bezpečnosti a zabezpečenia UA jadrových zariadení, najmä prostredníctvom misie ISAMZ; vyzdvihla úlohu MAAE v príprave bezpečnostných štandardov a ich kľúčovú úlohu v poskytovaní referencií medzinárodnej uznávanej úrovne jadrovej bezpečnosti, radiačnej ochrany a jadrového zabezpečenia. Informovala taktiež o stave jadrovej bezpečnosti v SR. Partnerky diskutovali aj o možnostiach posilnenia spolupráce SR a MAAE prostredníctvom externého zdieľania odbornej expertízy, prípadne vo forme poskytnutia SK expertov pre expertné misie MAAE.

Počas GK MAAE sa zároveň uskutočnilo **pravidelné zasadnutie národných koordinátorov pre technickú spoluprácu MAAE pre európsky región**, ktoré prerokovalo implementačné otázky k aktuálne prebiehajúcemu programu TC na obdobie r. 2022-2023. Bolo predstavené portfólio regionálnych projektov TCP na r. 2024-2025, ktoré bude predložené na schválenie Rade Guvernérov MAAE na jej novembrovom zasadnutí; a priblížené súčasné a budúce aktivity v štruktúre medziregionálnych projektov zamerané predovšetkým na zmierňovanie dopadov klimatických zmien.

Súčasťou konferencie boli aj **sprievodné podujatia technického charakteru a zasadnutie jadrových regulátorov na vysokej úrovni** zamerané na jadrovú bezpečnosť.

Záver

Dynamika 67. GK MAAE vo významnej miere reflektovala na prehlbujúcu sa geopolitickú polarizáciu a diametrálnu odlišnosť principiálnych pozícií ČŠ v agende globálneho nešírenia odzbrojovania. Plénum bolo poznačené napätím vychádzajúcim z pretrvávajúceho vojenského konfliktu na UA; negatívnej eskalácie vývoja v iránskom jadrovom programe; ako aj trendu zaradenia nových, politicky motivovaných bodov do programu konferencie, nad rámec technicko-expertného charakteru obvyklej štandardnej agendy MAAE.

So zreteľom na možné dopady nepriaznivého vývoja situácie na UA jadrových zariadeniach na okolité štáty a medzinárodné spoločenstvo, vrátane SR, je preto bezprostredná zaangažovanosť MAAE v podobe poskytovania expertnej pomoci UA pre udržanie stavu jadrovej bezpečnosti, zabezpečenia a výkon záruk kľúčová. So zreteľom na potrebu zabezpečenia neprerušeneho výkonu aktivít v tomto smere a potrebu dostatočných zdrojov MAAE na daný účel, ako aj vychádzajúc z medzinárodnej zaangažovanosti SR v agende mierového využívania jadrovej energie a jadrovej bezpečnosti je poskytnutie dobrovoľného finančného príspevku SR pre MAAE vhodným praktickým nástrojom významne prispievajúcim k medzinárodnému úsiliu udržiavať globálnu jadrovú bezpečnosť. V nadväznosti na identifikáciu dostupných, rozpočtovo zabezpečených finančných prostriedkov zo strany MZVaEZ SR a ÚJD SR, SR poskytne spoločný finančný príspevok vo výške 80 000 € na podporu expertných aktivít MAAE v oblasti jadrovej bezpečnosti a zabezpečenia na UA.

Závbery a rezolúcie prijaté GK budú premietnuté do činností ÚJD SR, MZVaEZ SR, MH SR, MZ SR, MŽP SR a ostatných dotknutých rezortov pri realizácii spolupráce s MAAE v nasledujúcom období (napr. v rámci programu technickej spolupráce s MAAE).